

Vivaah - Vishwaprakash (Sanskar) D

Note - Published in Department of Prayog

वरुणानां चतुश्चतुः ४ त्रयस्त्रिंशत्तंतुतन्वं न उद्धृत्य स्वेति च त्रयं ३ प्रजापतेस्त्रिष्टुक् च त्रिंशत्
घृताहुतीः हुतैव ब्रह्मणे गां च दत्त्वा शेषं समापयेत् यद्वा होपासनात् पूर्वा मने ले शांतिमागते युगलाजा
तिकं कर्म कृत्वा शेषं समापयेत् इत्यग्न्यनुपगत प्रायश्चित्तं करिष्यात् अथाग्रयणं अथ पर्वणि नवा
न्नप्रात्रानार्थं नवं घृहिभिर्गाग्रयणं करिष्ये इति संकल्प्य अग्ने इग्नी विश्वे देवाद्यावापृथिवी एताः प्रधान
देवताः अग्निः ॥ स्त्रिष्टुक् दंगदेवता चतुर्द्वयं सद्यो यक्ष्ये देवताः सन्निहिताः संतु विद्यदसि चरुं
श्रपयित्वा पार्वणवराज्यभागमुखा हुतं अवदानक्रमेण उतुं इन्द्राग्निभ्यां स्वाहा विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा
द्यावापृथिवीभ्यां स्वाहा अग्नये स्त्रिष्टुक्ते स्वाहा इति हुत्वा समि संनहनं अग्नावाधाय जयादिस

Brihanmandiradhishwar Deshikendra
Shrimad Gokulnathji Maharaj
(Mumbai)

**P
R
A
B
O
D
H
O
T
S
A
V**

2023

मस्तगच्छभृदादिब्रह्मविसर्जनांते चरुणामुखपूरयित्वा गीर्वाचम्य ओदनपिंडान्म ५ स्तज्यंते यमेष्ट्यसि
 परमाश्रियंगमय इत्यागारस्तूपतदुध्येत् ततो ब्रह्मणो गां दत्वा त्रिषोऽगृहीत्वा बंधुभिः सह भुंजीयात् इ
 त्याग्रयणं अथ पुनः संधानं पूर्वैकं देवतीउपोष्य एकभक्तं याज्ञिकं क्षारलवणं ब्रह्मचर्येण स्थित्वा परे
 हनिगंगादि महानद्यां स्नात्वा मंगलस्नानं च विधाय गृहमध्ये हस्तमात्रं चतुरस्रं स्तुतिं विधाय श्रोत्रि
 यायां गारादग्निमाहृत्य विधित्वा प्रातिष्ठाप्य समिधप्राणानायम्याद्येत्यादि संकल्पपत्न्या मन्वारध्यायां
 मम विच्छिन्नसोपासनस्य पुनः संधानं करिष्ये अग्निविच्छेददोषप्रायश्चित्तार्थं प्राजापत्यत्रयं कृत्वा
 यंहिरण्यद्वारा ब्राह्मणाय दत्त्वा विच्छिन्नोपासनस्यातीत होमद्रव्यं घृतं तंडुल यवादिकं दक्षिणां च यज्ञ

पुरुष प्रीतये ब्राम्हणाय दत्त्वा ग्न्यलं करणादि दद्यात्पुनस्तुल्यौ प्रोक्षणं कुर्यात्तितित्तुः पात्र प्रयोगादि सुकस्तु
च संमार्जनां तैग्निं परिषि-याग्निं सिध्यर्थं प्रायश्चित्ताहुती होष्येति संकल्प्य सुचा जुहुयात् ॐ अयाश्च भू
भुवः स्वश्च इंद्राहुतिद्वयं सरुदवदानेन जुह्वा उपर्याहुतयश्चतुर्वेदानेन न होतव्याः ॐ महाहविर्होता स सह
विध्वर्युः अस्य तपाजा अग्नीन् अस्य तमना उपयक्ता अनाध्व्यश्च प्रतिध्व्यश्च यज्ञस्याभिर्गिरौ अयास्य
उक्ताता चान्वस्यते हृदि धेनामन विधे मतेनाम विधे त्वमस्माकं नाम चान्वस्यतिः सोममवाप्तुं मदिव्यस्तु छे
हिमामनुष्यः नमो दिवे नमः पृथिव्यै स्वाहा अग्नये चान्वस्यतये इदं ३ मनोज्योतिः या इष्टा उषेति सुभ्यः
४ यदस्मिन् यज्ञे तत्त रगाममंत्रतः कर्मतो वा अनया जुह्यात्त छमयामि सर्वं तृप्यंतु देवा अपृषातां घृते

न स्वाहा देवेभ्यः ५ स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति न धातु स्वाहा इन्द्राय ६ त्रयस्त्रिंशः शतं तयो ये वितस्त्रिरेय इमं यज्ञः स्व
 धया मरुतेषां छिन्नं प्रत्येत दधामि स्वाहा धर्मो देवोः अद्येतु स्वाहा त्रयस्त्रिंशः शतं तुभ्यः ७ तंतु न्वे न्वजसो भानुम
 न्विहि ज्योतिष्मतः पथो रक्षधिया कृतान् अनुत्बणं वयत जो गृवा मयो मनुर्भवजनया देव्यं जनं स्वाहा अग्नये तं
 तुमते ८ उदुध्य स्वाग्ने ९ अग्नये तं तुमते उदुत्तमं धरुण अथावय मादि सव रुणाय १० उद्वयं तमसः सूर्याय
 ११ उदुत्तं जातवेदसं सूर्याय १२ चित्रदेवानां सूर्याय अग्नेभ्या वर्तिन्नभि न उा वर्त स्वायुषा वर्चसा सन्याम
 धया प्रजया धनेन स्वाहा अग्नये अभ्या वर्तिने १४ अग्ने अंगिरः सतं ते संत्वां वषः सहस्रं त उपावृतः तासां पो
 षस्य पोषेण पनर्नो नष्ट मा कृधि पुनर्नो रयि मा कृधि स्वाहा अग्नये अंगिरसे १५ पुनरुर्जानि वर्तस्व अग्नये

सप्तवते - नमिषर्क्तस्वाग्ने अग्नये ॥ १७ ॥ अथ द्वादशाग्रहीतमाज्यं गृहीत्वा उँ सप्तते अग्ने अग्नये सप्तवते
इदं नमम १९ इत्यष्टादशाज्याहुतीर्हुत्योत्तरपरिषेचनं कुर्यात् अथ पुनः प्राणानायम्याद्यग्निमिध्यर्थं तंतुमा
दिष्ट्या यक्ष्ये तत्र तंतुमनग्निः प्रधानदेवतास्विष्टकदंगदेवता व्रीहिमये न चरुणा स यो यक्ष्ये तत्र सां गाः सर्वो
देवतासन्निहिता भवन्तु विष्टदसीत्यपः स्पृशेत् अथ च सृष्ट्या अग्नये तंतुमते जुष्टं निर्वपामि पुनस्त्रिर्यजु
षा चतुर्थं पुनस्तूष्णीं अन्यावापः पंचमः अग्नये तंतुमते जुष्टं प्रोक्षामि पुनस्त्रिपुनश्चतुर्थं तूष्णीं पंचमं प्रोक्ष्य
एवं पंचवारं निर्वपणं प्रोक्षणानि कृत्वा उद्धृत्य लेखी हि न कृत्वा रक्षी स्वयं वा त्रिवारं कंडुनं कृत्वा प्रक्षाल्योदकं निनी
य चरुं श्रपयित्वा भिघार्यो दगुहाभिघार्यो अग्ने रुत्तरतः दर्भे रग्निं परिस्तीर्या तं कृत्य दर्व्याज्यं सृष्ट्या वित्या

दिवर्षाचप्रयोगाथग्निमुखान्तेवदानैधर्मेण उँअग्नयेतंतुमतेस्वाहा अग्नयेस्विष्टकृतेस्वाहा इतिहुत्वासेमिध
 मिध्मसंनहनं चाग्नौप्रहृत्यसुवेणजयाभ्यातान्नान्समस्तानराष्ट्रभृतः प्रजापत्यां व्याहृतीः सौविष्टकृतिहुत्वा
 अनाज्ञातादिप्रायश्चित्ताहुतीर्यद्विद्वांसब्रह्मप्रतिष्ठांहुत्वादर्याधीनमन्त्रादिवर्हि समंजंनं कृत्वा संस्त्रावंहुत्वाप
 रिषिच्य सदसीत्यादिप्रणीता स्वप अनीय पत्न्या अंजो ज्ञेयनिनीय ब्रह्मणेवरंदत्वा वृष्टिरसीत्यपस्पृश्य उभयो
 र्ललाटे रक्षां विधाय नक्षत्रोदयाहा वं य उतः सायमोपासनं कृत्वा मौनं विस्मज्य ब्राह्मणेन सह भुजीयात् तथाच
 कारिका पुनः संधानकृद्दिप्रः पूर्वचुरभुजिक्रियः सकुंडुं जीतवाक्षारलवणं ब्रह्मचर्यवान् सभार्यः प्रातरुत्था
 यस्नात्वा नित्यक्रियः शुचिः महामतिः प्रतिशाय्य यथोक्तं हतवाहनं प्राणानायम्य संकल्प्य अयेत्यादिविधान

तः विष्टिन्नोपासनभूयः संधास्यइति जल्पेत् अलंकृत्याग्निमुच्छिन्नहोमस्यासौ दुत्वाग्निन तोषायहोम इव्याणि
द्विजाय प्रतिपाद्यवे अग्निविष्टे ददोष प्रायश्चित्तं समाचरेत् प्राजापत्ये त्रयं कृच्छ्रं त्रयं वा पायनाशकत् ततो व
ह्नि सभिन्सख्यचतुः पात्रप्रकल्पने प्रोक्षण्याज्यं स्फुरन्नुवांश्च संस्तुत्य परिषिष्यन्व होमाधिकारसिद्ध्यर्थं प्रा
यश्चित्ताहुतीरहं अष्टादशावहोष्यामि संकल्प्य २ जुहुयात् ३ अयाश्च भूर्भुवस्वश्च ह्यं हुत्वा वदानतः उपर्याहुतयः
सर्वाश्चतुर्गृहविधानतः महाहव्यनुवाकेनाग्नयेत्यग्नयेत्यजेत् मनो ज्योतिरुषो नौ भुव इति स्मिन्नत्र देवताः ५३
शायस्ति न इन्द्रात् ६ त्रयस्त्रिंशत् ततः तंतुं तन्वन्नुदुध्यस्व ह्योस्तं तु मते ग्नये वरुणायो दुत मे न सूर्यो ह्य
यतस्त्रिषु उदुत्यं चित्रं देअग्नयेभ्यावर्तिने तदग्नेभ्यावर्ति मंत्रः १४ अग्नये अंगिर इत्येतदग्नेयंगिरसेत्यजे

त १५ पुनरूर्जोसहरण्यानोभयरग्नयेत्यजेत् १७ त्यागोग्नये सप्तलेहादत्राग्रहात् १८ एवंहुत्वा क्रमात् कुर्यादुत्तरं
परिवेचनं इष्टितुं मतः कुर्यादथाग्निरग्निसिद्धये १९ पूर्वोक्ताद्यस्वितुं प्रोच्ययेत्तुं तुमदिष्टितः प्रधानं संतुं मा
नग्निं स्विष्टकृच्छ्रांगदेवता श्रीहिमयेन चरुणां सांगेनैव तु कर्मणा सद्यो यक्ष्ये तु संकल्प्य विसृज्य शिष्यः स्मृत्वा त
षट्पात्राणां प्रयोगांते जुष्टं तुं मतेन ये निर्वापानि चरुस्थात्यां पुनस्त्रिंशं चपेत्तथा चतुर्थं तु पुनश्चरुं स्त्रीने
न्वापोपस्तपंचमः अग्नये चेतुं मते जुष्टं प्रोक्ष्यामि पूर्ववत् मुसलेत् खले शूर्पे प्रोक्ष्य यदिः प्रसिच्ये निधायोत्त
खले व्रीहीन कुर्यात्त्रिंशं तु कंडुं मुसलेन स्वयं वातान् प्रक्षाल्याथ चरुं श्रपयेत् चरुपक्ताज्यं संस्कारं कृत्वा सुक्
सुवमार्जनं उपस्तीर्य सुविचरोर्मध्याद्विरचदाय च अभिघार्य सकृत् हतक्षतमप्यभिधारयेत् अग्नये चै

तंतु मते स्वाहा मध्ये मिहावयेत् जुहुयात्स्विष्टकृत्स्नाने समित्संनहने तथा जयाभ्यातानराष्ट्रानि स्क्रवेण जुहु
यात् तथा प्राजापत्यां व्याहृती श्रवदस्य स्विष्टकृत्स्ना अनाज्ञातादिकं प्रायश्चित्तं च जुहुयात्स्नवात् ऋत्विष्टो
ठ्याहुत्वा यद्विद्वां समंचतः ब्रम्ह प्रतिष्ठा जुहुयात् न्यूनै च त्यतिरिक्तये बर्हिर्गमंजनं कृत्य परिधिः संप्रमज्य च
संस्त्रावं जुहुयात्ताभ्यां परिधिं चेहुताशनम् प्रार्थयेत् अ प्रणीता मा स सदसी क्षिपेदपः प्राच्यां दिशी त्यादिमं
त्रैव्युत्सिच्य प्रतिदिक्षुता समुद्रमिति मंत्रेण मयेत्यत्पजलौजलं शान्तिरस्त्वित्यादि मंत्रैर्मार्जयेत्स्वंचता
मपि ब्रम्हणे च वरंदत्वा स्पृशेद्दक्षिणसीत्यपः तदारक्षां प्रकुर्याद्देवहत्सामेति चोभयोः आनक्षत्रोदया
द्वान्च यत्सेसायं जुहोति च वाचं विस्पृज्य भुजीयाद्ब्रम्हणं चैव भोजयेत् इति पुनः संधानं समाप्तं ॥

अथान्यस्पृष्टताशेनुवन्निमारोपयेद्यदि पुनस्त्वसमिधा पूर्वमुपघातंतु हावयेत् तथा व्याहृतिभिर्हुत्वा शेषं कर्म
समाप्य च स्वस्तिश्चर्यामिति प्रोच्य नमस्कृत्वा थं वै द्विजः आरोपयेत्ततो वन्निं समिध्यान्मनिवा यदि अपरस्य
तु विच्छेदः पूर्वस्य लौकिका अग्निवत् संधानं च पुनः कुर्यात्त्रिदशरां सर्गं च अतः अस्य लौकिका ग्नो द्वितीयवि
वाहः स्यात् स द्वितीयविवाहप्रभृति उभा वगि निधिवत्थगुपासीत तथैकादशदिने द्वादशदिने न्यस्मिन्स
दिने वा उभावग्नौ पृथक् स्थापयित्वा प्राणानायास्य गृह्यासाध्याना कर्म णातिं चानुष्ठानसिध्यर्थं मौपासनाग्नि
द्वितीयसंसर्गकरिष्य इति संकल्प्या द्वितीया ग्नौ चतुः पात्रप्रयोगादाज्यसंस्कारं ते द्वितीयायां मन्वारध्यायां
चतुर्गृहीतमाज्यं गृहीत्वा जुहुयात् उं नमस्वर्पे गद अव्यधायेत्वा स्वधयेत्वा मानं इंद्राभी च तत्स्वदष्टारिष्टासः

एवाब्रम्हन्नेवेदस्तु स्वाहाब्रम्हणेइदंनमम इतिहुत्वाअयंतेयोनिर्ऋतियइतितंमग्निं समिधौरोप्यतां समिधं
आजुह्वानः उदुध्य स्वाग्ने इतिहोभ्यांमंत्राभ्यांपूर्वस्याग्नावाधायतस्मिन्नग्नौषट्पात्रप्रयोगायाज्यसंस्कारं
तेपत्नीभ्यामन्वारधाः प्रत्येकंतुचतुर्गृहीतमाज्यगृहीत्वा उँयोब्रम्हाब्रम्हणउज्जभार प्राणेश्वरः कृतिवासाः
पिनाकी इग्नानोदेवः सनआयुर्दधातुतस्मै जुहोमिहविषाद्यतेन स्वाहा ब्रम्हणे प्राणेश्वराय कृतिवाससे
पिनाकिने इग्नानाय देवाय इदं विभ्राजमानः सरिरस्य मध्याद्रौ च मानो धर्मरुचिर्य आगात् समस्त्यपाशा
अपनुद्यघोरानि हायुषे वर्धमानो धतेन स्वाहा धर्मरुचये इग्नानाय देवाय इदं २ ब्रम्हज्योतिर्ब्रम्हपत्नीषुग
र्भयमोददात्स्वरूपं जयांतां सुवर्णरक्ष्मीमौपत्यामं चिकां गां पत्नीषुष्टिजायामिंद्रसेनेत्येताहुः तांविधां ब्र

योनिं सरूपाभिहायुषेत्तर्पयामो घृतेन स्वाहा श्रिये तु क्षम्ये ओ पत्ताये अंबिकाये पत्न्ये इंदु सेनायै न्ये सरूपायै
इदं ४ दशायण्यः सर्वयोन्यः स्रयोन्यः सहस्रगोविस्वरूपां विरूपाः संस्रनयः सपतयः सयूथ्या आषेनौघ
तमिदं जुषताः स्वाहा दशायणीभ्यः सर्वयोनिभ्यः विस्वरूपाभ्यो विरूपाभ्यः सपतिभ्यः सयूथ्याभ्यः इदं
५ दिव्यांगणा बहुरूपाः पुराअयः छिंदानः प्रथमं तु वीरान् तेभ्यो जुहोमि बहुधा घृतेन मानः प्रजाः शिरो
मोत वीरान् स्वाहा दिव्येभ्यो बहुस्रपेभ्यः पुराणेभ्य इदं ६ येकः पुरस्ताद्य इदं बभूव यतो बभूव भुवनस्य
गोप्ताय भव्येति भुवनः सांपराये स नो हविर्घृतमिह्ययुषेतु देव स्वाहा भुवनस्य गोत्रे ईशानाय देवायेदं
वसून् रुद्रानादित्यान् मरुतोथ साध्यान् ऋभगांधर्वान् यक्षांश्च पितृश्च विभ्वान् भृगून् सर्पांश्चांगिरसो य

सर्वान्घृतं हुत्वा स्वायुष्या मह्यामश्वन्त्वाहा वसुभ्योरुदेभ्यः आदित्येभ्यो मरुद्भ्यः साध्येभ्योऋभुभ्यो यक्ष्ये
भ्योगंधर्वेभ्यः पितृभ्यो विश्वेभ्यो भृगुभ्यः सर्पेभ्यो गिरीभ्यः सर्वेभ्य इदं ८ यन्म आत्मनो मिंदा भू हग्निस्त
सुनरा हा जतये दा वि चर्षणि स्वाहा अग्नये जातये दसे चर्षणे इदं ९ पुनरग्निश्चक्षुररा सुनरिंदो बृह
स्यतिः पुनर्मे अश्विनायु वं चक्षुरा धनमक्ष्ये स्वाहा अग्निं द्राव्ह हस्यस्य श्विभ्य इदं १० ततः चरुः श्रपयि
त्वाग्नीधनादि पुट्पात्रप्रयोगाय ग्निमुवासे स्मृत्युपस्तीर्य चरुमेध्यादिरवदाय सकृदभिघार्य उँ समितः
सैकल्येथाः संप्रियो रोचिस्मृत्सु मनस्यमानो इषमूर्जमुभिसंवसानो सनो मन्वाः सिसंव्रता समुचितान्याक
रं इति पुरोनुवाक्यामंत्रमुच्चार्य अग्ने पुरीष्वाधिपो भवा तन्नः इषमूर्जयजमानाय धेहि स्वाहा इति या

ज्यया जुहुयात् अग्नेपुरीष्यायेदं इति हुत्वा पुनस्तुत्युप स्तीर्य स्विष्टकृते अवदाय अग्नेः पश्चाद्बहिर्विनि
धाय स्तुवेणाज्यगृहीत्वा पुरीष्यः स्वमग्ने रथिमान्नुष्टिमां असि त्रिवाः कृत्वादिशः सर्वा स्थायानि
मिहा सदः स्वाहा अग्नेपुरीष्यायेदं भवतं नः समानसो समो कर्माधरयसो मायज्ञं हिसिष्टं माय
ज्ञपतिं जातवेदसो त्रिवो भवतमद्य नः स्वाहा अग्निभ्यां जातवेदाभ्यां मिदं मातेव पुत्रं पृथिवी पुरीष्यम
ग्निः स्त्रियो नाबभारु स्वा तां विश्वे देवैर्ननुभिः संविदानः प्रजापतिर्विश्वकर्म विमुंचतौ स्वाहा प्रजापत
ये विश्वकर्मणे यदश्यपारे रजसः शुक्रं योतिरजायता तन्नः पर्षदति द्विषो अग्ने वैश्वानर स्वाहा अग्ने
ये वैश्वानरा येदं नमः कृते निर्ऋते विश्वारूपे यस्मा ये विवृता वमेतं यमेन च यस्मा संविदानोत्तमं ना

कमधिरोहयेमः स्वाहा निर्ऋत्यै विश्वरूपायै यन्ते देवी निर्ऋतिरावर्धरा मग्नीवास्वविचर्य इदं ते तद्विष्ट्या
म्यायुषो नमध्यादथा जीवः पितु मडि प्रमुक्तः स्वाहा देव्यै निर्ऋत्यै यस्यास्ते अस्याः क्रूर असंजुहोम्ये
षां बंधाना मवसर्जना यभूमिरिति त्वाजनां विदुर्निर्ऋतिरिति त्वाहं पुदिचेद्विश्वतः स्वाहा देव्यै निर्ऋत्यै ॥
असन्वन्तमयजमानमिच्छस्ते न स्पृयांत स्वरस्या ते विदुः अन्यमस्यदिच्छसात इत्या नमो देवि निर्ऋत्यै
तुभ्यमस्तु स्वाहा देव्यै निर्ऋत्यै देवी मरुतिर्ऋतिर्वंदमानः पितेव पुत्रदसयेव चोभिः विश्वस्य पाजा
यमनस्य वेदशिरः शिरः प्रति सृशे विचष्टे स्वाहा देव्यै निर्ऋत्यै निवेशनः संगमनो वसूनां विश्वा रूपा
भिचष्टे शचीभिः देव इव सवितारस्य धर्मे द्रोणत स्त्रो समरे पथीनाः स्वाहा देवाय सर्वत्र इन्द्राय संव

रचादधातननिगहावान्कृणोतनसिंचामहाअवटमुद्रिणंयंविश्वादस्तमदितंस्वाहा अवटायदक्षिताय
निष्ठताहावमवटः सुवरचः सुपेचनंउद्गीणःसिंचेअदितंस्वाहा अवटायदक्षिताय ११ सीरायुंजति
कवयोयुगावितन्वतेपृथक् धीरादेवेषुसुम्नयास्वाहा सीरेभ्यः कविभ्यः १३ युनक्तिसीरावियुगातनो
तिकृतेयो नोवपतेहवीजं गिराजःश्रुष्टिः सभराअगमोनेदीयइत्तरण्यापक्वमायस्वाहासीरेभ्यः कवि
भ्यः १४ लांगलंपवीरं सुनोवः समतित्सरु उदित्कृतातिगामयिंप्रभव्यंचपावरी प्रस्थावइथावा
हनंस्वाहा लांगलायेदं शुनंनः फालावितुदंतुभूमिः शुनंकीनात्राअभियंतुवाहनशुनंपर्जन्योमधु
नापयोभिः शुनासीराशुनमस्मासुधन्तं स्वाहाफालेभ्यः कीमात्रोभ्यः पर्जन्यायशुनासीराभ्यामि

दं १६ कामं कामदुघेधुश्च मित्राय वरुणाय च इन्द्राय अग्नये पूष्ण्योषधीभ्यः प्रजाभ्यः स्वाहा मित्राय वरुणा
येन्द्राय अग्नये पूष्ण्योषधीभ्यः प्रजाभ्य इदं १७ घृतेन सीतामधुना समक्ता विश्वेर्देवैरनुमतामरुद्भिः उ
र्जस्वती पयसा पिबन्मास्मान्सीते पयसाभ्यां च त्स स्वाहा उर्जस्वत्यै भूम्यै १८ इति स्क्रवेणा ज्याहुती द
त्वा पूर्ववत्तेन चरुणा अग्नये स्विष्टकृते स्वाहा इति स्विष्टकृतं हुत्वा अयादि समस्त राष्ट्रभृदादि ब्रह्मविराजनांतं कुर्यात्
तथा चोक्तं राजाग्रहस्तु सकृत्प्रसिद्धौ द्वितीयं न विधिना समिधे द्वितीयपत्न्या मयलंबितायां नमस्त आरभ्य ततः
परस्ताद्वृंहस्तयेदं स्तुतिमंत्रकेन चतुर्गृहीतं जुहुयात्तदग्नौ अयंतमंत्रेणा समिधमग्निं उगरोप्य पूर्वविधिना समिधे
स्तुतिं समिधुं समिधं निदध्यात् आजुष् उदुध्य इति ह्येनदोरे रूपस्य त्रित एव भर्ता यो ब्रह्मसूक्ते चतुर्गृहीत्वा पक्व

रिस्तेग्नेजुहुयास्कचैवसमितंसमित्यादिपुरोवाक्यामनूच्यपश्चाच्चरणाययाज्यया अग्नेपुरीष्यादिकमंत्रकेनहुत्वा
 वदानक्रमतस्तुचाथः तथापुनःस्विष्टकृतेवदानचवहेः प्रतीच्यां वनिधायवर्षिपुरीष्या उगारभ्यततोरुमंत्रकेनहुत्वा
 दानक्रमतस्तुचाथः तथापुनःस्विष्टकृतेवदानचवहेः प्रतीच्यां वनिधायवर्षिपुरीष्या उगारभ्यततोरुवाकशेषाभिर्च
 ग्भिर्जुहुयास्कवेण अष्टदशाच्चाहुतयोष्टतेनदेयास्तः स्विष्टकृतेजुहोति पूर्वावदानं चरुणाथसमिच्चरज्जुंजया
 दिकं ब्रह्मविसर्जनं स्यात् ॥ ॥ इति विश्वनाथमहद्विरचितायां हि भार्याग्निहयसंसर्गविधानसमाप्तं ॥ अथजन्म
 दिनकरणान्नप्राशनचौलोपनयनविवाहयासुग्रहप्रवेशनैमित्तिकादिशांत्यादिषुग्रहयज्ञंकुर्यात् ग्रहयज्ञंप्रवक्ष्या
 मिलोकानांहितकाम्यया येनावरितमात्रेणसर्वाङ्कामान्समाप्नुयात् सूर्यः सोमश्चभौमश्चबुधश्चैवबृहस्पतिः

शुक्रः शनैश्चरोगाहः केतुश्चैतेग्रहाः क्रमात् रुद्रोगौशस्कंदविष्णु ब्रह्मैंद्रोचयमस्तथा मरुत्यश्चित्रगुप्तश्च एता
म्यरधिदेवताः अग्निरापस्तथा पृथ्वीपुरुषस्त्विंद्र एवच शचीप्रजापतिः सर्वाब्रह्माप्रत्यधिदेवताः रुद्राग्नीगौर्ययः
स्कंदपृथ्व्योविष्णुः सपुरुषः ब्रह्मामरेंद्राविप्रेन्द्राण्येयमः सर्पप्रजापतिः मरुत्यसर्पोचित्रगुप्तः ब्रह्माणोचयथा
क्रमं सूर्यादीनांच सर्वेषां अधिप्रत्यधिदेवताः गणेशदुर्गावायुः स्वमश्विनौ पंचदेवताः द्वाविंशद्देवताश्चेत्थमिं
द्राद्यैः सह पूजयेत् इंद्रोऽग्निर्यमनैर्च सारवरुणावायुसोमकौ ईशानो ब्रह्मचानंतो दिक्पालादश्च दिक्षु च मंगल
स्नानमादौ तु कृत्वा च न्यप्रयत्नतः सप्तमे पुण्यदेशे तुरंगवल्लीविराजिते भद्रासनौ पविष्टे तु स्वस्तिवाचनपूर्व
कं गणेशवरुणान्यर्च कृत्वा पुण्याहवाचनं द्विजैः सार्धं वासुपूजां विदधीत विधानतः वासुपुरुषनमस्तु

भूशयाभिरतः प्रभौ मद्रुहंधनधान्यादिसमृद्धं कुरु सर्वदेवति वास्तोष्पते प्रतिजानीहि विभिर्मंत्रैर्यजेद्विभुं ततः
संकल्पविधिवद्गृहयज्ञं समाचरेत् कुमारस्य विवाहादौ लग्नकालेथ गोचरे दुष्टस्त्वान्स्त्वगृहकृततदेनिर्हरणा
यच शुभस्त्वान्फलवाप्त्यै स्वाभीष्टफलसिद्धये फलेचायाज्ञवल्क्ये श्रीकामः शान्तिकामो वाग्रहयज्ञं समाचरे
त् वृष्ट्ययुः पुष्टिकामो वातथैवाभिवरन्नपि ततो नेद्विदं प्राज्ञमाचार्यं वृणुयात्स्मधीः पुष्पचंदनतांबूलं वा
सः कनकभूषणैः ब्रम्हणं वृणुयात्तद्विज्रश्च यथाक्रमं नववाचतुरेवापि विधिज्ञं चैकमेव च वस्यदिद्वि
गुणंदेयमाचार्या यकुटुंबिने वक्ष्यते धर्माप्रतिसरबंधनस्य क्रमः शुभः सिद्धार्थाः पीतसूत्रं च दधिदूर्वा घृता
क्षताः जीरायवा कुशा एतान् कारयेत्तान् भाजने सहस्रश्रीर्षा गायत्री ब्रम्हविष्मोऽयं बकं आशुः त्रिशो नोमा

नश्च गणानां जातवेदसे तल्लं योस्वस्ति मंत्रैश्च अभिमंत्र्याथ रक्षयेत् नारायणस्तु पूर्वस्यां वारिजास्तु दक्षिणे प्रयुम्नः पश्चिमे पातु वासुदेवस्तथोत्तरे ईशान्यां रक्षके विष्णु रक्षयेत् तु जनार्दनः नैऋत्यां पद्मनाभस्तु वायव्यां मधुसूदनः ऊर्ध्वे गोवर्धनधरो स्वधरा यो विविक्रमः केसावः सर्वतः पातुं किंचिद्विचिद्विनिक्षिपेत् अथान्चार्यः प्रतिसरंगहेभ्यः कलत्राय च वध्वाकरेषु विप्राणां यजमानादि बाहुषु विश्वेत्तातेति वध्नायाह हस्तामेति रक्षयेत् हस्तामात्रं ततः कुंडं चतुरस्रं प्रकल्पयेत् चतुरंगुलविस्तीर्णो मेकां कुर्याच्च मेखलां तावदुष्टाय संयुक्ता मथवा मेखलानयं द्वित्रिवेदांगुले छाया विस्ताराभ्यां समन्वितं तासां नुपरि योनिं च पार्श्वयो रंगुलोद्धृतां कूर्मपृष्ठोन्नतां मध्ये षट्संतांगुलविस्तृतं विलस्ति मात्रां कुर्वीत गजोष्ट्रसदृशाकृतिं अथा

वाश्वत्थपात्राभ्यां मनोऽलुछिद्रसंयुतां अथवा स्छंडिलं वा हस्तमात्रां वितस्य छिद्रसंयुतां विदधिति बुधो वेदीं रम
 णीयानुदकनवां द्वित्र्यंगुलान्नतेतस्यानेकैर्षंगुलविस्तरे समंतान्मेखले कुर्याद्वितानं चोपरिन्यसेत् अथ
 कुंडे स्छंडिले वा गृह्योक्तविधिन संधीः प्रतिष्ठाप्याग्निमिध्याचतथा लंकृत्य तत्तरो शुक्लकुंडलपूर्णायां वेद्यासं
 स्थापयेद्गृहात् मध्ये भानुं तान्नवर्णैस्संडिलैर्मंडितां कृति आग्नेयामक्षितैः शुभ्रैः सोमं च चतुरस्रकं त्रि
 कोणमरुणैर्भौमं दक्षिणस्यां दिशि न्यसेत् पीतं शीघ्रानदिग्भागे बुधं बाणसमाकृतिं गुरुं दीर्घं चतुष्कोणमु
 त्तरे पीतवर्णकैः पंचकोणात्मकं शुक्रं पूर्वतः शुक्लकुंडलेः रुक्मवर्णैः पश्चिमतः शनिं तु धनुराकृतिं शूर्पा
 कृतिं तु नैर्ऋत्यां गुरुधूम्रैः प्रकल्पयेत् चित्रे गार्ग्यैस्तेतुं वायव्यां ध्वजसंनिभां आदिसादिमुखानेता

न साधि प्रत्याधिदेवतान् चंद्रादीश्चैव संस्थाप्य पूजयेत्कुसुमादिभिः स्कंदपुराणे शुक्राकौ प्राप्नुस्येते
गुरुसौम्यावुदङ्मुखौ प्रत्यङ्मुखानिः सोमशेषादक्षिणतो मुख्या इति अधिष्ठानेषु चैतेषु यथाविभवसारतः
ग्रहाणां प्रतिमा रम्याः सस्थाप्याश्चोक्तलक्षणाः ताम्रका स्फटिका इतन्वदना स्वर्णका वुभौ रजतादयसः सीसा
कां स्यात्कार्या ग्रहाः क्रमात् मूर्तिपरिमाणं गोभित्तः अर्कमर्कांगुलैः १२ कुर्याच्चतुर्विंशतिभिर्विधुं भौमं बु
धं गुरुं शुक्रं चित्रं तुः षण्णवांगुलैः द्वाभ्यां च मिश्रं हर्मकैः केतुमध्यर्धमंगुलैः अंगुले नोद्धितान् कुर्यान्नृ
हान्सर्वांश्च किरीटिनः प्रणवादिभ्यो हतिभिर्जन्मगोत्रादिलक्षितान् प्रणीता सूक्ष्मरूपाः स्युर्ग्रहानावाहयेत
तः उत्तमं च स्कांदे जन्मभूगोत्रभैतेषां वर्णस्थानमुखादि च योज्यात्वा कुरुते शीतिग्रहास्तेनावमानिता इ

ति ब्रह्माणदेवीगायत्रीपरमास्माग्निरेव च ऋषिः छंदो देवता च प्रणवस्य प्रकीर्तिताः जमदग्निर्भरद्वाजभृगवो
मुनयः स्मृताः गायत्र्युष्मीगनुष्टुपचछंदान्येतानि वै क्रमात् अग्निवायुश्च सूर्यश्च व्याहृतीनां तु देवताः गृहा
वाहनपूजादौ विनियोगः प्रकीर्तितः उं भूर्भुवः स्वव रिति आसयेनेति पूजयेत् आसयेनेत्येवा ऋषिर्हिरण्य
रूपसंज्ञकेः त्रिष्टुप् छंदः सामाख्यातं सविता देवता स्मृत्वा अथ ध्यानं ऐशान्यर्क्षे कलिङ्गेष्वरुणमप्यतिथौ
सप्तमी नान्नीजाते पयसीतं सप्तम्यभयकरमुदितं काश्यपाख्ये च गोचसप्तम्यौद्यमताकाध्वजनि रथ
वरेधिष्ठिनं क्षत्रं जातिं तान्नेस्मिन्मूर्तिविंबे सदयमभिमुखं सूर्यमावाहयामितद्वक्षिणे च दुड्मधिदेवं
कडुडमंत्रः ऋषिकण्वो स्पदयायत्री छंदो रुद्रश्च देवता अग्निद्रुतं मन्त्रे स्यग्निं वामे प्रत्यधिदेवतां ऋषि

मेधातिथिः छंदोगायत्र्याग्निश्चदेवता आप्यायस्वत्यन्वा सोमं यजेदस्याश्च गौतमः ऋषिश्छंदश्च गायत्री
देवता सोम उच्यते कालिंघांरुतिका याजनितमयतिथौ रुक्मभूताभिधाने गोत्रे चांतैः सहारं संगदवरकरं
कुंदगोक्षीरगौरं वैश्यं शुक्लपताका ध्वजवतिचरथे राजमानं देवाभ्येदास्ते मंडले स्मिन् रविमभिस्तु मुखं
सोममावाहयामि यजज्ञौ रमिस्त्वा गौरी दक्षिणे स्यादधिदेवता ऋषिर्दीर्घतमाः छंदोजगती देव्युमास्मता
आपो यजेदप्समेति वा मे प्रत्यधिदेवता सिंधुद्विपऋषिः छंदोगायत्र्यापश्चदेवता अग्निमूर्धेति मंत्रेण
यजेत्कुजमनन्यधीः ऋषिविरूपोगायत्री छंदो भौमस्य देवता भारद्वाजं दशम्यां जनितमपि यमो देवता
क्षीर्यवस्यां शक्तिं शूलं गदासी दधतमथ करैरुद्गं वन्हि वर्णं क्षत्रं रक्तध्वजा दयस्त्रितमपि स्वरथे मे षगे

रक्तवस्त्रं अंसे पीठे च सूर्याभिमुखमधिवलं भौममावाहयामि यदक्रंदेति तदक्षिणे स्कंदः पूज्यो धिदेवता ऋषि
 मेधातिथिः छंदो गायत्री भूश्च देवता ३ उद्धुध्यस्वेति मंत्रेण बुधमावाहयेद्बुधः अग्निस्त्रिष्टुप् बुधश्चास्य ऋषि
 छंदश्च देवता हादश्यां वां सवर्क्षे मगधजने पदे च त्रिगोत्रे प्रसूतं राघवं देवगदाढ्यं वरमापि दंधतं पाणि
 भीः पीतवर्णं उद्यतीतध्वजाद्ये समृगपतिरथे सिद्धमवश्यं मंत्रस्थाने वाणानुकारे रविमभिरुचिरं सौ
 म्यमावाहयामि तदक्षवेदिस्मृतिं दक्षिणस्य धिदेवतां ऋषिमेधातिथिः छंदो गायत्री देवता हरिः स
 हस्रशीर्षा पुरुषं वामे स्य धिदेवतां ऋषिर्नारायणो नुष्टुप् छंदो देवश्च पुरुषः ४ बृहस्पते अनित्यं च
 तीतपुष्पैर्बृहस्पतिं ऋषिर्गत्समदस्तुष्टुप् छंदो देवो बृहस्पतिः भागक्षेत्रिंधुदेवो वषट्पि हरिदिवसं

गोत्रमांगिरसारथ्यजातंदंडुकमंडलुचभिलषितवरोविभ्रतंचरुमालां पीताश्वोरुघताकाध्वजकरथगतं दीर्घवेदाः सपीठे
विप्रंसप्तुष्यरागाभरणमभिरविंजीवमावाहयामी ब्रह्मादंदक्षिणेभ्यर्च्येदुहजज्ञानमित्यच नकुलोस्याऋषिस्त्रि
ष्टुपृच्छंदो ब्रह्मादिदेवता इंदुमिंदुमरुत्वेतिवामेप्रत्यधिदेवता विश्वामित्रऋषिष्टुपृच्छंदइंद्रोस्यदेवता शुक्रंनड
त्यचाशुक्रंशुक्रपुष्पैः समर्चयेत् भारद्वाजऋषिष्टुपृच्छंदः शुक्रश्चदेवता जानंभोजगटेहीजंभृगुजेपुष्पेन
वम्याभुजैर्भ्राजदंडुकमंडलुचसवरावधारयजविभ्रतंचंचउपनाकसप्ततुरगेत्याश्वंरथेपांडुरंपंचास्तोरदनेगु
रुंदितिमुगामावाहयामिः कवी इंदुवत्यनेनेदंदक्षिणेर्चदधिदेवतां मधुच्छंदऋषिः छंदोगायत्रीइंस्यदेवतां
इंद्राणीमास्मितींद्राणांवामेप्रत्यधिदेवतां ऋषिर्विषाकपिछंदः पंक्तिः शक्यस्यदेवता ६ शंनोदेवीतिशान्तिंरु

रुद्रपुष्पैः प्रपूजयेत् सिंधुद्विप-ऋषिः छंदोगायत्रीदेवताशनिः अष्टम्यायः सूर्याष्टे समजविनिविधिमेक
 श्यपस्यान्ववायेष्टुद्रोनीतादिमुत्पः करधृतशतूणीरखड्गाभयादयः भाजं नीताभ्रगध्रध्वजरथनिलयं ना
 लुमाणि क्यभूषं स्त्रुनिधन्वाकृतौतं स्वपितुरभिमुखं सौरिमायाह्यामि इमं यमेतितदक्षिस्यधिदेवं यमं यजेत् रु
 र्वियमः स्मृतः स्त्रिष्टुपूछंदोवैदेवतायनमः यामेप्रजापतेनत्वादिति प्रत्यधिदेवतां हिरण्यगर्भं ऋषिस्त्रिष्टुपूछं
 दोदेवः प्रजापतिः ७ राहुंकयानश्चिचेति रुद्रपुष्पैः प्रपूजयेत् गायत्रीवामदेवोस्पराहुः छंदर्षिदेवता राका
 यायाम्यऋक्षे समजमूलययस्तुपैवीनसीयः शूद्रः खड्गं त्रिशूलं सवरमभिमतं राहुमावाह सति पिदधन्नमं च
 शर्कशत्रुः रुद्रं रुद्रध्वजो घट्टुरिणरिपुरथस्त्रायिनं व्याघ्रं वक्रं शूर्पाभे मंडुनंतरणिमभिगतं राहुमावाह

यामि कालं यमाय सोमेति दक्षिणे चैदधि देवतां ऋषिर्यमो नुष्टुवस्य छंदः कालश्च देवता नमो अस्त्विति असंश्च
यामे प्रत्यधि देवतां सर्पराक्षी ऋषिः छंदो नुष्टुप सर्पश्च देवताः अंतर्वेद्या ममाया जनित मुरग भेजैमि नीये
च गोत्रे वैदूर्य कल्प मद्यस्वग रावर करं चित्रमाख्यानुरूपः चित्रं च चक्रपोत ध्वज युचिरथे सत्तमंत ध्वजाभे
स्त्राने सूर्याभिवक्त्रं पवनजमतुलं केतुमावाहयामि सुविग्रहमिति तद्दक्षे चित्रगुप्तमथार्चयेत् त्रिष्टुप् भ
रहाजचित्रगुप्ताः छंदर्षि देवताः ब्रह्माणं ब्रह्म जज्ञेति यामे प्रत्यधि देवतां नकुलो स्पत्र ऋषिस्त्रिष्टुप् छंदो ब्रह्मा
धि देवता इत्यधि देव प्रत्यधि देव सहित ग्रह पूजनं अथ विनायकादि पंचलोकपालाः गणानां त्वेति गणप
तिं राहो रुतरतो यजेत् गणक ऋषिर्जगत्पत्यस्य छंदो देवो विनायकः मंदो नरे यजेद्गुर्गं जातवेदस इत्यच्चा ॥

कश्यपोस्यऋषिस्त्रिष्टुप् छंदोदुर्गाचदेवता आनोनियुद्गिरित्यर्चदोयुमुत्तरतोरवेः वसिष्ठोस्यऋषिस्त्रिष्टुप् छंदो
वायुश्चदेवता घृतंघृतेनयजुषात्वाकात्रां राहुदक्षिणे यावांकशेत्यश्विनौ लुकेतोर्दक्षिणतो यजेत् शुनः त्रीपऋ
षिः छंदो गायत्री देवताश्विनौ पंचैतानिथवादेवानग्रहाणा मुचरेयजेत् इंद्रादीनथदिक्पालान् यजेत् पूर्वा
इ दिदक्रमात् गायत्री द्रोमधु छंदो इंद्रं मित्रं चंद्रं यत्ना सहस्राक्षं गजसृष्टं शचीशं खयजोत्तलोत्करं मेधाति
थग्नि गायत्री योग्निमग्निं दूतमि यत्ना षोणवर्णं छागगतं धृतशक्तिं कमंडलुं यमानुष्टुप् यमास्तह्यमाये
लियमं यजेत् सदंतुपाशैरकाक्षं रुक्मं महिषं वाहनं अग्निस्त्रिष्टुप् निर्ऋतिश्च स्रुवंतमिति निर्ऋतिं खड्गच
र्मधरां नीलामूर्ध्वकेशां नवाहनं ब्रह्मावरुण गायत्री विमं मेवैरुणं यजेत् नागपाशंधरं शुक्लं मकरसृष्टं कि

रीरिनेवायुः मानोनियुद्देश्वत्रिष्टुप्वाशिष्टवायवः वरध्वजकरंधूमंमृगस्थचित्रवासमं छंदोतिशार्क्य
षयोरुणोदैवः कुबेरकः राजाधिराजमंत्रेणसगदंनरवाहनं शुक्लांबरंनिधिपतिंधनदंतंलंकापतिं महोद
रंहरिद्वर्णंयजेदाभरणान्वितं गौतमाजगदीशानसामीशानोयमपि वराभयत्रिशूलाक्षस्वकरंगौर
मुखगं सर्पराजानुष्टुप्सर्पानमोअस्त्विनंतके पप्रशंखगदाचक्रधरंसप्तफणोज्वलं अनंतशायनासी
नंमध्येवरणरक्षसां ब्रह्माणंब्रह्मजताममितीदृशांतरेयजेत् हंससुष्ठुशमश्रुलंशोणंलंबोदरजटाधरं
कमंडलुस्रुवाक्षस्रुकूपप्रपाणिचतुर्मुखं विश्वामित्रऋषिस्त्रिष्टुप्छंदोब्रह्मास्यदेवता क्षेत्रस्यपति
नेत्यर्चैक्षेत्रपालंतुदक्षिणे अंबकोनमंत्रेणईशो मृत्युंजयंयक्रमेणासनपाद्यार्घ्याचमनीथान्यतः परं

स्नानं पंचामृतैर्देह्यातत्तन्मयैः पृथक् पृथक् आप्यायस्वेति पयसा गायत्री गौतमः पयः दधिका वा दध्यनुष्टुपद
धिका ऋग्वेदे दधि प्रजापति ऋषिर्देवमाज्यं शुक्रमसीति च स्वादुः पयस्वेति सितां जगती वेन शक्राः मधुवाता
इति मधुगायत्री गौतमो मधु शुद्धस्नानं ततो दद्यात्तु नरा च मनीयकं च स्थानुलेपपुष्पाणि स्वस्वकर्माभ्युपाह
रेत् रक्तञ्चेत्ते रक्तपीते पीतञ्चेत्तसितानि च श्यामलं तद्विधिवच्च वा सास्येषा यथाक्रमं रक्तचंदनमर्का यश्च
चंदनमथैंदवो रक्तं वा देवदारु र्गन्धज्वायधुधज्वाययोः मनःशिलां कोकुमं णामगरु स्मृतं सर्वेषामथ वा द
द्याच्चंदनं मलयोद्भवं त्रिभ्योरक्ताञ्जकुमुदे रक्तं च करवीरकं ह्याभ्यां च पाटलं मल्लीभृगोरिंदी वरं शोभेः कृष्ण
मुन्मत्तकं राहोश्चित्रपुष्पाणिकेतवे धूपकुंदुरकं साज्याः क्षता सर्जरसो गुरुः सिल्लुकं सागुरु बेल्तोगुगु

लुः शनये स्मृतः राहुके त्वोस्तध्यात्ताक्षसर्वेषां वाथ गुग्गुलुः गल्येन सर्पिषा दीपः सर्वेषां तिलजेन वा अथ वा
नैवेद्यानि गुडोदनं पायसाज्ये हविष्यं क्षीरं षष्टिकं दध्योदनं ज्यौदनं च कसरं माषमोदनं चित्रोदनं च नैवेद्यं
ख्यादिभ्यः प्रदापयेत् अन्येषामपि सर्वेषां भक्ष्यभोज्यानि शक्तिः नां बूलमुखवासादिदत्तानमस्कृतिं ये
द्याईशानदिग्भागे स्थापयेत् कलशं शुभं अग्रणं सह दंभ्यदध्यक्षत विभूषितं मंडले तंडुलैः पूर्णं पांडु
रैः सुमनोहरे आजिघ्रकलशं मंत्रं नुच्चार्य कलशं न्यसेत् पूरयेत् तीर्थसलिलै रिमं मे गंगदय च युवं वस्त्रा
णि मंत्रेण वा सोयुग्मो न वेष्टयेत् उधृतासी स हृद्दोश्वस्थे च इति पल्लवान् पंचत्वनश्च मूलानि ते नैव कलसे
क्षिपेत् गजाश्च रथ्याचरुमीक सं ग म हृद्गोष्ठगाः राजद्वारगताश्चाष्टौ मृत्तिकाः परिकीर्तिताः वराश्वस्थो

दुंबराक्षपूक्षानांपल्लवास्त्वचः सहिरत्नानीतिरत्नानीतिरत्नान्यथगव्यानिपंचच भणिमुक्ताप्रवातानिगारुतं
पुष्परागकं यामाणिक्यसूतकांचन गोमूत्रमथगायत्र्यागंधद्वारेतिगोमयं आप्यायस्वेतिगोक्षीरंदधिका
ज्योतिर्गोदधि गवाज्यंशुक्रमसीतेयाजाताइत्यथौषधीः मुरमासीवचाकूटंशैलेयंरजनीद्वयं सटीचंप
कमुस्ताचसर्वेषधिगणास्मृताः गंधद्वारेत्यथोगंधकुसुमंन्यायनेतिवैयाः फलिनीरितिफलंकुंभेसर्ववि
निक्षिपेत्ततोभिमंत्रयेत्कुंभंमंत्रैः स्पृशान्कुशैः अनृतस्थापनार्थायनिर्मितोविश्वकर्मणा कलां
कलांहिदेवानांगृहीत्वापरमेष्ठिना निर्मितोचकलांशोनकलशस्तेनखौच्यते कलस्यस्यमुखेविष्णुः
कंदेरुद्रः समाश्रितः मूलेतत्रस्थितोब्रह्मामध्येमान्तगणाः स्थिताः कुक्षौतुसागराः सप्तसप्तद्वी

पावसंधरा गंगाचयमुनाचैवचंद्रभागसरस्वती अर्जुनीगोमतीचैवनर्मदाचमहीनदी कावेरीरुह्यवेणी
चतापीगोदावरीतथा ताम्रपर्णीपयोष्मीचसरयूगंडुकीतथा विंध्यपादोद्गवायाश्चश्रीशैलाद्याविनिर्ग
ताः प्रभासंपुष्करंचैवनेमिषंचसिमातरं वटेश्वरंचिभ्रुलंचगंगारसंगमं अर्बुदंहिमवांश्चैव
मानसेचमहासरः पृथिव्यांयानितीर्थानिकलसेतानिसेतुवे अथग्रांतिश्चपुष्टिश्चगायत्रीचव्यवस्थि
ता ऋग्वेदोथयजुर्वेदः सामवेदस्तथैवच अथर्वसहितामंत्रैः कलशंपूरयंतिसं विश्वकर्मन्समा
गच्छेदिवाकरसमप्रभ स्वहस्तेनत्वयाकुंभोविन्यस्तोयागमंउपे ब्रम्हाद्योदेवताः सर्वाः ऋषयश्च
तपोधनाः गंगाद्याः सरितः सर्वाः सप्तवैकुलपर्वताः तिष्ठंतुकलत्रोसर्वेयावद्यज्ञः समाप्यते इमं

मेवरुणा इत्यस्मिन्कुम्भेवरणमर्चयेत् प्रजापतिश्च गायत्रीविबुधश्चाह्वपांपतिः सर्वे समुद्राः सरितस्ती-
 र्थानि जलदानदाः आयांतु मे सदा सर्वे दुरितक्षयकारकाः पूर्ववत्सृजनं चाख्यततो न्वाधानमाचरेत् ॥
 अथाऽस्मिन्कर्माणि रव्याद्याः प्रधानतश्च देवताः विनायकाद्या इन्द्राद्या सर्वाश्चैवांगदेवताः समि-
 दादिहविर्भिश्च तत्र सांगेन कर्मणा सद्यश्च यक्ष इति प्राच्य समिधोजुहुयात्तु मे सांगाः सर्वे तत्र देवाः
 संतु सन्निहिता इह इत्युक्त्वा सवुशयारिविद्यन्मंत्रेण संस्पृशेत् निर्वपेच्च रुमव्येभ्यो देवस्य स्येति मं-
 त्रतः प्रोक्षणश्च यणाद्राज्य संस्कारांतं यथाविधिः कृत्वाथ कर्ता देवेभ्यो यष्टव्यं इव्यमुत्तरजेत् इधमाधा-
 नादिकं कृत्वा मुखं हुत्यंतिकंततः प्रतिग्रहं प्रतिद्वयं मुख्याजेश्वदशाहुतीः तथाधिदेवतादीनांति

स्वस्तिस्त्रोथवैककाः हुत्वा व्याहृतिभिश्चाथ जुहुयादिष्टसंख्यया तदुक्तं याज्ञवल्क्ये यस्य यश्च यरादु
स्तुः सतं यत्नेन पूजयेत् ब्रह्मणैषां वरो दत्तः पूजिताः पूजयं त्यथा ग्रहाधीना मरे द्राणां मुघ्रापः पतना
निच भावाभावौ च जगतस्तस्मात्सूज्यत माग्रह इति इव्याणि समिधं च चरुस्तिरुयवा दयः अर्कः
पालान्नाः स्वदिरस्त्रपा मार्गोऽथपि प्लेः ओदुंबरः शमी दूर्वा कुशाश्च समिधः क्रमात् एकैकस्यान्ना
ष्टशतस्य षड्विंशतिरेव च होतव्या माधुसविभ्यां दघ्राक्षीरेण वा युताः समिलक्ष्णं चोक्तं वित्रीर्णां चि
दला ह्रस्वावक्राः समुद्रिसिः रुशाः अतिस्थूला निदीर्घाश्च समिधः कार्यनाशना वित्रीर्णायुः
क्षयं कुर्याद्विदला पुत्रनाशिनी रुशिराग्याधिजननी रुशा चरिपुवर्धनी दीर्घा विदेशगमनी स्थू

लाचामविनाशिनी अकृशाससमास्वृतासार्द्राचसपलाशिनी प्रादेशान्नाधिकान्यूनाः समिधः स
 र्वकर्मणि अर्कोनाशयते व्याधीं पालाशाः सर्वकामदः यदि रश्मिर्वायुः सौभाग्यं अयमपामार्गः सुखप्रदः
 अश्वत्थ सर्वकामाय सौभाग्यायाप्युदुंबराः शमी चामयते पापं दूर्वायुः सुखवर्धिनी कुशाधर्मा
 र्थकामानां रक्षणं च सतां मतं दूर्वाहतिश्च दूर्वा स्यात् कुशास्तंबकुशाहुतिः तत्राधिदेवतादीनां
 पालाशाः समिधः स्मृतं तु कालाभैतु सर्वेषां अपि पालाशा एव हि अथ होमेऽपि आदित्यादीनां
 ग्रहाणां पूजायामिव छंदर्षिदेवतादिकमुत्कास्य स्वमंत्रैर्होमं कुर्यात् तद्यथा आसत्येनेत्यस्य
 मंत्रस्य हिरेण्यस्तूपऋषिः स्त्रिष्टुपूछंदः सविता देवता सूर्यप्रीतये समिहादिद्रव्यहोमे विनियो

हु

गः असत्येनेति मंत्रेण जुहुयात् एवं चंद्रादीनामपि ज्ञातव्यं प्रधानहोमं कृत्वा बर्हिः समंजनं कृत्वा प्रहृत्य परिधान्या
याश्चिन्ताहुतिस्ततः चिन्तादिकं जयाद्यक्तमना ज्ञातादिकं पुनः पूर्णधारोजयादिश्च सूत्रेणैव सूचेत राः पूर्णाहुतिं
सूचादद्यात् दशगृहीतयाः फलवस्त्रादियुतया वक्ष्यमाणेन मंत्रेणैव समुद्रादिति तिसृष्टुप्वैश्वानरस्तत्रः
मूर्धानेति पुनस्त्वाग्निस्त्रिष्टुप्वस्वादयस्त्रयः पूर्णादर्वीत्येव विश्वेदेवानुष्टुप्रातः क्रतुः सप्ततेग्निश्च जगत्तिस
प्तवानग्निरित्यपि इत्थं पूर्णाहुतिं कृत्वा चोत्तरपरिषेचनं पूर्णपात्रोद्वासनं च कृत्वा ब्रह्मविसर्जनं ब्रह्मणे पूर्णपा
त्रे च दद्याद्देवोक्तलक्षणं तथा अष्टमुष्टिभवेत्किंचित् किंचिच्च चारिपुष्कलः पुष्कलान्येव च चारिवैश्वानरापात्रं
सकांचनं पूर्णपात्रमिदं प्रोक्तं तदुल्लेखः पूरितं सदेति ततस्तु लोकपालेभ्यो माषभक्तबलीन्हरेत् पोलिकापूप

सहितान् सोदकान् शतैः सह स्वमंत्रैः स्वस्वदिक्षुर्वन्तः पूर्वादिशि क्रमात् ग्रहाद्वहिः शेषपालबलिं रक्षंतु द
क्षिणे वज्रहस्तगजारूढग्रहाणे मंबलिं हरेः यजमानस्य मभ्युदयंकुरुरक्षे ममध्वरं मेषस्तु शक्तिहस्ताय
ग्रहाणे मंबलिं कवे यजमानस्य सदंतु महिषारूढग्रहाणे मंबलिं यम यजमानस्य ० ३ शवस्तु रक्षः श्रुता
दयग्रहाण बलिमर्पितं यजमानस्य ० ४ ऋषस्तु पादाय कृपाशिनग्रहाण बलिमर्प्यते यजमानस्य ० ५ व
योमगस्तु ध्वजधकग्रहाणे मंबलिं विभो यजमानस्य ० ६ यक्षेशसागदश्रीदबलिस्तेयं नृवाहनं यज
मानस्य ० ७ वृषस्तु श्रूलहस्तेनाग्रहाणे मंबलिं हर यजमानस्य ० ८ सचक्रानंतनागं इमहीधरबलिह
र यजमानस्य ० ९ हंसस्तु अकरब्रह्मन्ग्रहाणे मंबलिं विभो रव्याद्यपूजनं कुर्याद्व्यादीनां यथाक्रमं क

लशस्य च वन्दे धूपदीपनैवेद्यकैः पुनः पुष्पांजलिं रत्नानमस्कृत्वा विसर्जयेत् यांतु देवगणाः सर्वे पूजा
मादाय मामकिं इष्टकामप्रदानार्थं पुनरागमनाय चेति अथाभिषिंचेत् नमं त्रैर्यजमानं सहानुगां गृहीत्वा
वारुणं कुंभं वेद्याः पूर्वोत्तरं अंबूलिङ्गाः पावमानश्च हैरण्यसौरभस्तथा आयुष्याग्रहमंत्रश्च तथा यो
राणिकापरे तथा पौराणिकाः स्मरन्त्वा मभिषिंचंतु ब्रह्मा विष्णु महेश्वराः वासुदेवो जगन्नाथा संकर्षणो
विभुः प्रह्लादश्चानिरुद्धश्च भवंतु विजयायते आखंडलो ग्निर्भगवान्यमो वै निर्वृतिस्तथा वरुणः प
वनः श्वेदधनाध्यक्षस्तथा शिवा ब्रह्मा सहितः शेषो दिक्पालाणां तु ते सदा कीर्तिर्लक्ष्मीर्धृतिमेधा
पुष्टिः श्रद्धा क्रिया मतिः बुद्धिर्लज्जा वपुः शान्तिस्तुष्टिः कान्तिश्च मातरः एतां कृत्वा मभिषिंचंतु देवदान

वगंधर्वायक्षगक्षसपन्नगाः ऋषयोमुनयोगावोदेवमातरएवच देवपत्न्योदुमानागादैस्याश्चा पुरासांगणाः
अस्त्राणि सर्वज्ञास्त्राणि राजानो बहूनानि च औषधानि च रत्नानि कालश्यावयवाश्च ये सरितः सागराः शैला
स्तीर्थानि जलदानदाः एते त्वामभिषिञ्चन्तु सर्वकामार्थसिद्धये अभिषिक्तस्तश्चेव यजमानः स हस्त्रिया
शुक्लंबरधरः श्रीमान् शुक्लमात्यानुलेपनः धृतानि पूर्ववत्सोऽसि आचार्याय प्रदापयेत् आचार्याय ब्रह्म
णे च ऋत्विग्भ्यो दक्षिणः क्रमात् गोभृतिलहिरण्याज्यवासांसि विविधानि च आचार्याय च देयानियेन वा
तोषमाप्नुयात् अथाज्यवेक्षणं दद्यात् यालक्ष्मीयच्च मे दोः सुखं सर्वं गेषु प्रतिष्ठितं तत्सर्वं समयाज्याशु
श्रियमायुश्च वर्धय रूपं रूपं प्रतिरूपो बभूव तदस्य रूपं प्रतिश्चक्षणाय इंद्रो मायाभिः पुरु रूपं ईयते

युक्तास्यस्यहरयः शतादश इतिकां स्यपात्रं पूरितं माज्यं संकाचनं सदक्षिणाकां ब्राह्मणाय दद्यात् अथ ग्रह
दक्षिणाः धेनुः शंखस्तथान् दान् हेमवासोदयः क्रमात् कृष्णागौराय संछागं एतावेष्टहदक्षिणा मंत्राश्च मा
स्यै कपिले सर्वदेवानां पूजनीयासि रोहिणी धेनुस्तीर्थमयी यस्मादसः शान्तिं प्रयच्छ मे पुन्यस्त्वं शंख पु
ण्यानां मंगलानां च मंगलं विष्णुनाभिधत्ते नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे धर्मस्त्वं वृषरूपेण जगदानंदकारकः
अष्टमूर्तेरधिष्ठाना मतः शान्तिं ० ३ हिरण्यगर्भगर्भस्त्वं हेमबीजं विभावसोः अनंतपुण्यफलद मतः ० ४
पीतवस्त्रयुगं यस्माद्वाक् देवस्य वल्लभां प्रदानात् तस्य मे विष्णुरतः शान्तिं ० ५ विष्णुस्त्वथ रूपेण यस्मादम
तसंभव चंद्रार्कवाहनं नित्यमतः ० ६ धेनुस्त्वं पृथिवी सर्वा यस्मात्ते शंखसंनिभा सर्वपापहरा नित्यमतः

मधुम. पत्र ३१
पृ. ५०

वि. प्र. प्र. ३१४१ (३) तद. अं. ५०

तः शा. ७ यस्मादायसकर्मणि त्वदाधारणिसर्वदा हेतोर्हलांगलादीनितस्माच्छांतिं ० ८ यस्मात्तच्छा
जयज्ञानामाहुतीतेव्यवस्थितः यानंविभावसोर्नित्यमतः शांतिप्रयच्छमे ० यथोक्तदक्षिणाताभेगांद
याछत्प्रलेकतां तत्रमंत्रः जगामंतेषुतिष्ठंतिभुवनानिचतुर्दश यस्मात्तस्माच्छिवंमेस्यादिहलोकेपरच
च सर्वान्प्रदक्षिणीकृत्यनमस्कुर्याद्द्वौधायनः यद्वाग्यानरेद्राश्च ब्रह्मणाश्चविशेषतः पूजिताः पूजयं
त्येतेनिर्देह्यवमानिताः तस्मान्प्रदक्षिणांहीनकतर्कभूतिमिच्छता विवाहोत्सवयज्ञेषुप्रतिष्ठादिषुकर्मसु नामा
न्त्रचौतोपनयेषुग्रहयज्ञसमाचरेत्निर्विभ्रार्थमुनिश्रेष्ठतथोद्देगाहुतेषु च आयुरारोग्यमैश्वर्यमरिपुशक्षयः सुख
सत्तामरुःस्थिः कीर्तिश्च भवेन्नैवात्र संशयः महाशांतिपाठयित्वाभोजयित्वा च शक्तिः कृत्विजो ब्राम्हणाश्चान्यान्दी
नानाथांश्चतोषयेत् ततश्चबंधुभिः सार्धं स्वयं भुंजीतवै सुखं वाअयेनगुणेनेयं सतां कंठविभूषणं ग्रथिताविश्वनाथेन ग्रह

म. प्र. प्र. ३१४१